

Полікультурна освіта - актуальна проблема вищої

ШКОЛИ

Веретенко Тетяна

Київський університет імені Бориса Грінченка

Роль освіти як агента культурного розвитку і прогресу явно недооцінювалася вченими в останні десятиліття, вона не розглядалася як спосіб вирішення самих гострих соціально-політичних, поліетнічних, полікультурних проблем в Україні. Україна, що є невід'ємною частиною європейського освітнього простору, являє собою історично сформовану багатонаціональну державу, розташовану на межі європейської й азійської цивілізацій, а її регіони мають унікальні соціально-економічні й етнокультурні особливості. Крім того, актуальність полікультурної освіти в нашій країні зумовлена взятим Україною курсом на побудову правової демократичної держави, найважливішими особливостями якої є толерантні міжнаціональні й міжконфесійні відносини, рівність і цивілізований діалог представників усіх культур, беззастережне додержання прав людини. Ця обставина позначилася на системі основних цінностей нашої освіти; зокрема, освіта доступна для всіх громадян незалежно від їхньої національної, релігійної, расової та статевої належності.

У документах, прийнятих ЮНЕСКО і на їхній основі — українськими державними структурами, відзначається, що зміни в дусі культури миру й толерантності повинні торкнутися всіх ланок освітньої системи — від дитячого садку до Інститутів підвищення кваліфікації вчителів. Рекомендується використовувати три основні шляхи: а) у процесі вивчення всіх предметів; б) через міждисциплінарні зв'язки; в) у вигляді спеціальних курсів і занять. Інтеграція культури миру в усі навчальні предмети вимагає створення нових навчальних програм, підручників і посібників, пронизаних ідеями культури миру й ненасильства, співробітництва і партнерства.

Підготовка молоді до життя в полікультурному світі належить до пріоритетних завдань освіти. Одна з найважливіших функцій навчального закладу — навчити людей жити разом, допомогти їм перетворити існуючу взаємозалежність держав і етносів у справжню солідарність. З цією метою освіта має сприяти тому, щоб, з одного боку, людина усвідомила свої корені й тим самим могла визначити місце, яке вона займає у світі, і, з другого боку — прищепити їй повагу до інших культур. Освіта, що забезпечує дуже важливий процес розвитку когнітивних, соціальних, емоційних характеристик особистості, не може не реагувати на події, що відбуваються в суспільстві. Тому педагоги вважають, що освіта може допомогти суспільству сформувати в молоді гуманну модель поведінки і ставлення до людей інших націй.

Полікультурний підхід дозволяє молодим людям абстрагуватися від конкретних фізичних характеристик, розумових здібностей, мовних відмінностей та допомагає їм учитися бачити в індивіді особистість і приймати її такою, якою вона є. У цьому також полягає вміння людини вийти за рамки сприйняття іншої людини з позиції якоїсь одної, найчастіше досить вузької кількості рис і побачити в ній культурну унікальність. Наближення до розв'язання цієї проблеми потребує використання нових методологічних підходів у дослідженні сучасного суспільства та його полікультурного характеру. Усвідомлення полікультурності, притаманне сучасній цивілізації, сприяло розвитку філософських, моральних, політичних і релігійних поглядів, що на рівні узагальнення створили по суті нову концепцію суспільства. Перед освітньою системою стоїть важливе завдання виробити засобами освіти та виховання нову концепцію інтеграції в демократичне суспільство різних за характером та кількістю спільнот та індивідів. Концепція культури миру висуває завдання кардинального оновлення: а) змісту освіти; б) методів та технологій навчання, в) сформованих принципів взаємин "викладач - студент"; г) всієї атмосфери студентського життя.

Міжнародна енциклопедія освіти (1994) розглядає полікультурну освіту як найважливішу частину сучасної загальної освіти. Полікультурна освіта, підкреслює Г.В. Палаткіна [2002:41], націлена на збереження і розвиток усього різноманіття культурних реалій, у тому числі і народнопедагогічних, що існують у співтоваристві, на передачу цієї спадщини молодому поколінню. У етнопедагогічному аспекті полікультурна освіта враховує культурні та виховні інтереси різних етносів і передбачає: адаптацію людини до різних цінностей у ситуації існування безлічі різноманітних культур; взаємодію між людьми різних традицій; орієнтація на діалог культур, відмова від культурно-освітньої монополії одних націй і народів щодо інших.

Метою полікультурної освіти у ВНЗ є розробка освітньої політики, програм підготовки фахівців, змісту освіти, встановлення психологічного і морального клімату відносин між усіма учасниками освітнього процесу на всіх його рівнях, при яких кожен студент, незалежно від кольору шкіри, розрізу очей, етнічного походження, фізичних і розумових рис, статі, вікових, релігійних, політичних, класових, мовних відмінностей, мав би всі необхідні можливості для свого інтелектуального, соціального і психологічного розвитку, вважає Дворнікова Є.М [2003:52].

Ми підтримуємо думку М. П. Рагозіна [1995:57], що головними цілями полікультурної освіти мають стати: 1) задоволення освітніх запитів представників всіх етносів, 2) підготовка людей до життя в поліетнічному соціумі. Це обумовлює ряд конкретних педагогічних завдань, а саме: глибоке і всебічне оволодіння історією та культурою свого народу; прийняття рівноправності народів і рівноцінності їхніх культур, створення умов для інтеграції студентів у культури інших народів; розвиток умінь і навичок продуктивної взаємодії з носіями різних культур; розвиток толерантності, формування усвідомлених позитивних ціннісних орієнтацій особистості щодо культурного спадку України; виховання поваги до історії та культури інших

народів: створення полікультурного середовища як основи взаємодії особистості з елементами інших культур.

Розглядаючи зміст полікультурної освіти, важливо враховувати: соціокультурне оточення студентів (етнічний і конфесійний склад, настанови й упередження, що панують в оточенні; індивідуальні інтереси студентів до проблем полікультурного суспільства чи окремих соціокультурних груп); етнічні й соціально-економічні особливості регіону (території компактного проживання етносів, провідні форми їхньої господарської діяльності; соціокультурне становище в регіоні, країні, світі (процеси зближення країн, етнічних і конфесійних груп, розвиток конфліктів та їхніх наслідків, культурну експансію й формування націоналізму тощо). Полікультурна освіта — це не якийсь новий тип або вид навчання. Це визначені принципи, за якими необхідно організувати освітні стандарти, а також навчально-виховний процес студентів.

Полікультурна освіта рятує від культурної неграмотності, від стереотипів і упереджень, виступає проти замовчування "незручних" питань. Мета полікультурної освіти — сприяти за допомогою вищих та середніх спеціальних навчальних закладів, родини і громадських організацій створенню в Україні демократичної держави, що характеризується: толерантністю; культурним плюралізмом; рівними правами, обов'язками й можливостями для всіх громадян; участю всіх у прийнятті рішень, що стосуються життя суспільства; справедливістю; повагою рішень більшості й захистів прав меншості; волею вибору людиною своїх культурних ідентичностей. Досвід життя в культурному різноманітті набувається з роками, і важливо навчити студентів тому, що немає гарної або поганої, високої або низької, розвиненої або нерозвиненої культури. Вони просто різні, не схожі одна на одну, мають свої переваги і недоліки, сильні й слабкі сторони.

Полікультурна освіта пов'язана з формуванням у студентів демократичного світогляду, для чого необхідним є ознайомлення з демократичними цінностями. Традиції добросусідства як важливий соціальний механізм, що підтримує цілісність народу, виконують також багато інших важливих функцій, серед яких: регуляція стосунків людей, які живуть поруч; взаємодопомога; виховання доброзичливості й товариськості у молодих людей, які включені в повсякденну систему відносин з іншими людьми. Полікультурна освіта орієнтована на формування особистості з глобальним мисленням у всій повноті інтелектуального, культурного, психологічного та соціального розвитку.

Основні принципи полікультурної освіти: етнокультурна спрямованість освіти; етнопедагогізація освітнього процесу; діалог культур; творча доцільність використання, збереження та створення нових культурних цінностей.

Особливість полікультурної освіти у вищій школі полягає в багатоаспектності її змісту, що дозволяє розглядати цю проблему при вивченні різних навчальних дисциплін гуманітарного, природничого, художньо-естетичного циклів, у спеціальних курсах історії та культури окремих народів. Складовими полікультурної освіти є особливості етнопедагогічного

середовища конкретної місцевості; толерантність у стосунках; культура міжнаціональної взаємодії; специфіка культур етносів, що проживають на даній території, основні психологічні особливості етносів, що проживають на ній.

Таким чином,, вищі навчальні заклади покликані забезпечити можливість входження особистості в світовий освітній простір, формуючи ціннісні орієнтири життєвих перспектив в дусі миру, прав людини, демократії, толерантності та соціальної гармонії, підтримуючи збереження всесвітніх орієнтирів життєвих перспектив в дусі миру, прав людини, демократії, толерантності та соціальної гармонії. З цією метою освіта повинна сприяти, щоб, з одного боку, людина усвідомлювала своє коріння, а з іншого боку -прищепити повагу до інших культур.

Література

Дворникова, Е.Н.: Проблеми виховання толерантної личности через формирование культурной идентичности /Е. Н. Дворникова // Толерантное сознание и формирование толерантных отношений (теория и практика). - Москва-Воронеж, 2003. - С. 50-52.

Палаткина, Г.В.: Мультикультурное образование : современный подход к воспитанию на народных традициях / Г.В. Палаткина // Педагогика. - № 5. - 2002 - С. 41-47

Рагозин, Н.П.: Права человека в современном мире / Н. П. Рагозин— Донецк, 1995.-151с.

Sammary

The article describes multicultural education as an essential part of modern general obrazovaniya/tseli, especially sostpavalayayuschie. Orintsipi multicultural education in higher education establishments.

Key words : multicultural education, higher education establishments.